

การตั้งถิ่นฐานของชาวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร

นายสมาน อีระวัฒน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาภูมิศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2531

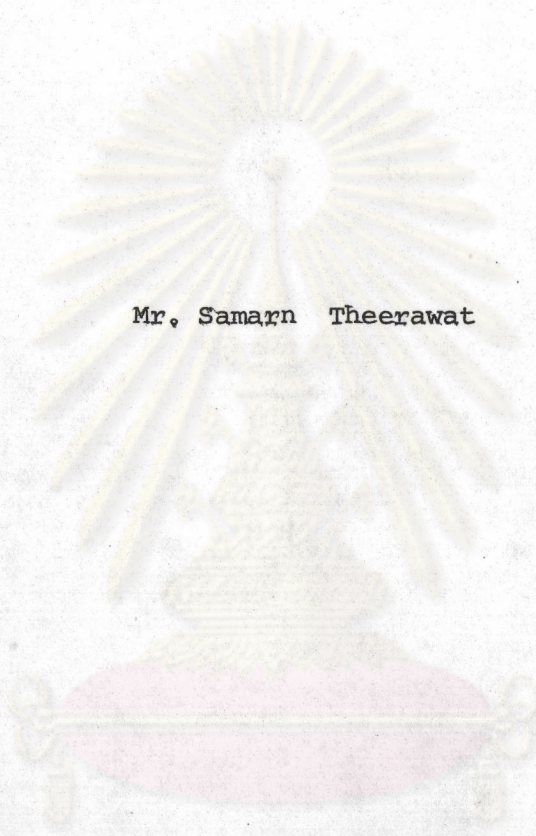
ISBN 974-568-646-8

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

013878

I 17513431

THAI-MOSLEM SETTLEMENT IN THE BANGKOK METROPOLIS

Mr. Samarn Theerawat

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts

Department of Geography

Graduate School

Chulalongkorn University

1988

ISBN 974-568-646-8

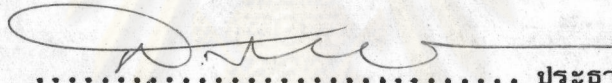
หัวข้อวิทยานิพนธ์ การตั้งถิ่นฐานของชาวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร
โดย นายสมาน ธีระวัฒน์
ภาควิชา ภูมิศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ เนตรนภิศ นาควิษระ

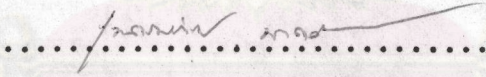

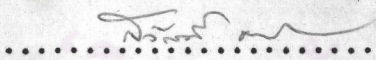
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

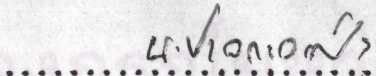

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วิชาภัย)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุรศักดิ์ ศิริโพลย์สินธ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ เนตรนภิศ นาควิษระ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ สวัสดิ์ ธรรมกรักษ์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นโรตม์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา)

เล่มาน ธีระวัฒน์ : การตั้งถิ่นฐานของชาวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร (THAI-MOSLEM SETTLEMENT IN THE BANGKOK METROPOLIS) อ.ที่ปรึกษา : รศ.เนตรนภิศ นาควัชระ, รศ.ล่วลัดดี ธรรมิกรักษ์, 189 หน้า.

วิทยานิพนธ์นี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาถึงการตั้งถิ่นฐานของชาวไทยมุสลิมทั้งในด้านการตั้ง ขนาด การกระจาย ตลอดจนปัจจัยซึ่งมีผลต่อรูปแบบการตั้งถิ่นฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความสำคัญของคำสาเนา อิสลาม มัสยิด ต่อการตั้งถิ่นฐานของชาวไทยมุสลิมในกรุงเทพฯ รวมทั้งวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ของชุมชนชาวไทยมุสลิมกับพื้นที่อื่น ๆ ในกรุงเทพฯ

ผลการศึกษาริ้วยพบว่า ชาวไทยมุสลิมในกรุงเทพฯ จำแนกตามแหล่งตั้งเดิมของการย้ายถิ่นได้หลายสาย โดยส่วนใหญ่จะเป็นไทยมุสลิมเชื้อสายจากปัตตานี ทั้งนี้ แต่ละเชื้อสายจะแยกกันตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนเฉพาะของตน โดยในปัจจุบันได้ขยายตัวอาศัยอยู่ในชุมชนทั้งสิ้น 152 แห่ง ในพื้นที่ 19 เขต ของกรุงเทพฯ ชุมชนคนไทยมุสลิมดังกล่าว ส่วนใหญ่เป็นชุมชนขนาดเล็ก อายุไม่มาก และมีทำเลที่ตั้งอยู่ทางตะวันออกของกรุงเทพฯ ในด้านรูปแบบการกระจายของชุมชนนั้น พบว่า มีการกระจายแบบกลุ่ม (Random Distribution) และส่วนใหญ่ตั้งอยู่นอกรัศมี 10 กิโลเมตร จากศูนย์กลางของกรุงเทพฯ

ทั้งนี้ ชาวไทยมุสลิมในกรุงเทพฯ มักตั้งถิ่นฐานรวมตัวกันอาศัยในชุมชนเฉพาะของตนเอง หรือที่เรียกว่าละแวก ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีวิถีชีวิตแบบเดียวกัน ทั้งในด้านเชื้อสาย ความเชื่อ และองค์ประกอบด้านวัฒนธรรมอื่น ๆ โดยมีมัสยิดเป็นศูนย์กลางของการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นศูนย์รวมของจิตใจและสังคมของชาวไทยมุสลิมในชุมชนนั้น ๆ การอาศัยอยู่ในละแวกบ้านเดียวกัน มีวิถีชีวิตแบบเดียวกัน ทำให้ชาวไทยมุสลิมมักจะคบหาสมาคม และพึ่งพาอาศัยระหว่างคนกลุ่มของตนมากกว่ากับกลุ่มอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชาวไทยมุสลิมซึ่งอาศัยในชุมชนแถบชานเมืองชั้นนอกมีโอกาสสัมผัสกับสังคมอื่นน้อยกว่าชาวไทยมุสลิมในเขตชั้นใน ซึ่งมีโอกาสติดต่อกับสังคมภายนอกมากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการประกอบอาชีพ การศึกษา เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ชาวไทยมุสลิมซึ่งตั้งถิ่นฐานไม่ว่าจะอยู่ในเขตใดของกรุงเทพฯ ยังคงมีระดับของความสัมพันธ์ระหว่างกันเองสูงแม้ในระดับการพบปะชั้นผิวเผิน ทั้งนี้ เนื่องจากบทบัญญัติทางศาสนาเกี่ยวกับการดำรงชีวิตและการบริโภคอาหาร

ภาควิชา ภูมิศาสตร์
สาขาวิชา ภูมิศาสตร์
ปีการศึกษา 2530

ลายมือชื่อนิติ
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

SAMARN THEERAWAT : THAI-MOSLEM SETTLEMENT IN THE BANGKOK METROPOLIS.
THESIS ADVISOR : ASSO. PROF.NETNAPIT NAKAVACHARA, ASSO.PROF.SAWASDI
DHARMIKARAK. 189 PP.

It was the objective of this thesis to probe into the Thai-Moslem settlement in Bangkok : location, size and distribution as well as factors effecting the pattern of their community, especially the importance of Islamism and Mosques. Also pertinent in the study was the spatial relationship between the Thai-Moslem communities and other areas in Bangkok.

The result of this research revealed that the Thai-Moslem in Bangkok could be classified in compliance with the ethnic origins into several groups. Each group would establish their own community. It was found that the ethnic Pattani Thai-Moslem were the majority in Bangkok. At present, they have found within 19 regions of Bangkok, 152 communities which are mostly small, young and located at the East side of the city. Their pattern of distribution was found to be "Random" situated outside the radius of 10 kms from central Bangkok.

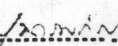
Thai-Moslem in Bangkok were inclined to settle down in the Thai-Moslem communities, the so-called neighbourhoods. Each community was formed by such people of the same ethnic, way of living, beliefs and culture that they could perform religions ceremonies together in the Mosque-their spiritual and social centre. The Thai-Moslem within the neighbourhood preferred inter-communication among their own ethnic groups, especially those who lived in suburbs. City dwellers had better chance of communicating with external society through education and occupation.

However, disregard of their location of settlement, the Thai-Moslem still kept a close mutual relationship even the superficial level. This situation was actually influenced by the Religious Commandments concerning the way of living and the way of consumption.

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา ภูมิศาสตร์
สาขาวิชา ภูมิศาสตร์
ปีการศึกษา 2530

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้ สำเร็จลงด้วยความกรุณาช่วยเหลือ และให้กำลังใจของบุคคลจำนวนมาก ข้าพเจ้าจึงขอขอบพระคุณทุกท่าน ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ เนตรนภิศ นาควิชระ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ให้ความเมตตา และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์ รวมทั้งให้กำลังใจตลอดระยะเวลาของการทำวิทยานิพนธ์นี้ ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ สวัสดิ์ ธรรมิกรักษ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ให้คำแนะนำข้อมูลด้านศาสนาอิสลาม เป็นอย่างดี ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นโรดม ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา ที่กรุณาเสียสละเวลาให้ความรู้และชี้แนะแนวทางการเขียนวิทยานิพนธ์โดยทั่วไป

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ในภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ ทุกท่าน ที่ประสิทธิ์ประสาทวิทยาการและแนวความคิดในสาขาวิชาภูมิศาสตร์ให้อย่างดียิ่ง ตลอดจนกรุณาให้กำลังใจ และสอบถามความก้าวหน้าของวิทยานิพนธ์นี้มา โดยตลอด

และสุดท้าย ขอขอบพระคุณ อาจารย์บุญเฟื่อง สยามวาลา อิหม่ามมานิตย์ เกียรติธำรย์ ที่กรุณาให้ข้อมูลเพิ่มเติม เกี่ยวกับชาวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานครและขอขอบคุณคุณวัลภาภรณ์ เกิดเกตุ ที่มีส่วนสนับสนุนและช่วยเหลือในด้านคอมพิวเตอร์ทำให้การทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยดี

สำหรับส่วนที่เป็นความคิดของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขออุทิศแด่ บิดา มารดา และ อัยยิบดุลเลาะห์มาน กอเซ็ม ผู้ซึ่งมีพระคุณต่อครอบครัวของผู้วิจัย เป็นอย่างมาก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
จุดมุ่งหมายของการวิจัย.....	2
สมมติฐานในการวิจัย.....	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	3
ระเบียบวิธีวิจัย.....	3
การวิเคราะห์ข้อมูลและการประเมินผล.....	4
วิธีดำเนินการวิจัย.....	6
แหล่งที่มาของข้อมูล.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
2 แนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
ละแวกที่อยู่อาศัย (Neighborhood) และชุมชน (Community).....	9
การวิเคราะห์ด้วยวิธี Nearest-Neighbor Analysis.....	11
ความสำคัญของศาสนาต่อการรวมตัวของประชากร.....	15
ความสัมพันธ์ของมัสยิดกับการตั้งถิ่นฐาน.....	19
ศาสนาอิสลามและวิถีชีวิตชาวไทยมุสลิม.....	21

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
3	ชาวไทยมุสลิม ในกรุงเทพมหานคร.....	29
	ไทยมุสลิมสมัยอยุธยา.....	29
	ไทยมุสลิมสมัยกรุงรัตนโกสินทร์.....	31
4	ลักษณะทั่วไปของชุมชนไทยมุสลิม ในกรุงเทพมหานคร.....	37
	การเพิ่มจำนวนและการกระจายของชุมชนไทยมุสลิม.....	37
	มัสยิดจำแนกตามรายเขต.....	40
	การกระจายตามระยะห่างจากศูนย์กลาง.....	52
	วิเคราะห์การกระจายตัวของชุมชนด้วยวิธี Nearest-Neighbor Analysis.....	54
	ขนาดของชุมชนไทยมุสลิม ในกรุงเทพมหานคร.....	58
	อายุของชุมชนไทยมุสลิม ในกรุงเทพมหานคร.....	67
	ลักษณะการก่อสร้างมัสยิดและการใช้พื้นที่บริเวณมัสยิด.....	77
5	การวิเคราะห์ข้อมูลและประเมินผล.....	86
	ลักษณะโดยทั่วไปของชุมชนไทยมุสลิมที่เป็นตัวอย่าง.....	86
	วิเคราะห์ผลข้อมูล.....	110
	ลักษณะทางด้านประชากร สังคม และ เศรษฐกิจ.....	110
	การใช้ที่ดินและสภาพความเป็นอยู่.....	119
	การตั้งถิ่นฐาน.....	131
	ความสัมพันธ์ของชุมชนไทยมุสลิมกับชุมชนอื่น.....	149
	ปัญหาเกี่ยวกับชุมชนไทยมุสลิม ในกรุงเทพมหานคร.....	157
6	บทสรุป ปัญหา และข้อเสนอแนะ.....	159
	เอกสารอ้างอิง.....	166
	ภาคผนวก.....	170
	ก แบบสอบถาม.....	171
	ข การคำนวณหาค่าการกระจายของที่ตั้งชุมชนไทยมุสลิม.....	179
	ค ภาพแสดงชุมชนไทยมุสลิม.....	186
	ประวัติผู้เขียน.....	189

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1.1 แสดงตัวอย่างชุมชนที่คัดเลือกจำแนกรายเขต.....	5
3.1 แสดงการกระจายของชุมชนไทยมุสลิมแบ่งตามบรรพบุรุษรุ่นแรก.....	34
4.1 แสดงการเพิ่มของจำนวนมัสยิดจำแนกตามปี.....	38
4.2 แสดงการกระจายของมัสยิดเขตชั้นใน ชั้นกลาง และชั้นนอก.....	46
4.3 แสดงจำนวนและร้อยละของมัสยิดจำแนกตาม เขตและแขวง.....	48
4.4 แสดงรูปแบบการกระจายของที่ตั้งชุมชนไทยมุสลิมในกรุงเทพฯ.....	55
4.5 แสดงค่านัยสำคัญของค่าสถิติความใกล้เคียง (R_n).....	57
4.6 แสดงจำนวนลี้ปฐุมที่ประกอบพิธีในวันศุกร์จำแนกตาม เขต.....	59
4.7 แสดงจำนวนลี้ปฐุมที่ประกอบพิธีในวันศุกร์จำแนกตาม เขตย่อย.....	62
4.8 แสดงการกระจายของชุมชนไทยมุสลิมขนาดเล็กตาม เขต.....	63
4.9 แสดงการกระจายของชุมชนไทยมุสลิมขนาดปานกลางตาม เขต.....	64
4.10 แสดงการกระจายของชุมชนไทยมุสลิมขนาดใหญ่ตาม เขต.....	66
4.11 แสดงอายุของชุมชนไทยมุสลิมจำแนกตาม เขตชั้นใน ชั้นกลาง และชั้นนอก.....	68
4.12 แสดงอายุของชุมชนไทยมุสลิมจำแนกตาม 19 เขต ในกรุงเทพฯ.....	71
4.13 แสดงการกระจายของชุมชนไทยมุสลิมอายุต่ำกว่า 50 ปี.....	72
4.14 แสดงการกระจายของชุมชนไทยมุสลิมอายุระหว่าง 50-100 ปี.....	74
4.15 แสดงการกระจายของชุมชนไทยมุสลิมอายุระหว่าง 101-200 ปี.....	75
4.16 แสดงการกระจายของชุมชนไทยมุสลิมอายุมากกว่า 200 ปี.....	76
4.17 แสดงลักษณะการก่อสร้างมัสยิดในเขตชั้นใน ชั้นกลาง และชั้นนอก.....	78
4.18 แสดงจำนวนสุสานไทยมุสลิมในเขตชั้นใน ชั้นกลาง และชั้นนอก.....	80
4.19 แสดงสิ่งปลูกสร้างสำคัญในชุมชนไทยมุสลิมจำแนกรายเขต.....	81
4.20 แสดงจำนวนโรงเรียนแต่ละประเภทในเขตชั้นใน ชั้นกลาง และชั้นนอก.....	83
4.21 แสดงที่ดินจัดเก็บผลประโยชน์ของมัสยิด.....	84
5.1 แสดงชุมชนไทยมุสลิมตัวอย่างโดยสังเขป.....	87
5.2 แสดงสถานภาพของประชากรตัวอย่าง.....	111

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
5.3 แสดงโครงสร้างด้านเพศของประชากรตัวอย่าง.....	111
5.4 แสดงโครงสร้างด้านอายุของประชากรตัวอย่าง.....	112
5.5 แสดงสถานภาพการสมรสของประชากรตัวอย่าง.....	112
5.6 แสดงระดับการศึกษาสามัญของประชากรตัวอย่าง.....	114
5.7 แสดงอาชีพของประชากรตัวอย่าง.....	117
5.8 แสดงรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของประชากรตัวอย่าง.....	117
5.9 แสดงที่ตั้งของสถานที่ทำงานของประชากรตัวอย่าง.....	118
5.10 แสดงการถือครองที่ดินของประชากรตัวอย่าง.....	118
5.11 แสดงฐานะทางเศรษฐกิจของประชากรตัวอย่าง.....	119
5.12 แสดงการใช้ที่ดินรอบ ๆ ย่านชุมชนไทยมุสลิม.....	121
5.13 แสดงการใช้ที่ดินภายในชุมชนไทยมุสลิม.....	121
5.14 แสดงลักษณะการรวมกลุ่มภายในชุมชนไทยมุสลิม.....	122
5.15 แสดงการถือครองบ้านพักอาศัย.....	123
5.16 แสดงขนาดแปลงที่ดินที่ถือครอง.....	123
5.17 แสดงลักษณะที่อยู่อาศัย.....	125
5.18 แสดงวัสดุที่ก่อสร้างที่อยู่อาศัย.....	125
5.19 แสดงสภาพที่อยู่อาศัย.....	126
5.20 แสดงการใช้ประโยชน์จากที่อยู่อาศัย.....	126
5.21 แสดงสิ่งที่แสดงการเป็นอิสลามในครัวเรือนที่เห็นเด่นชัด.....	127
5.22 แสดงระดับการเป็นอิสลามในครัวเรือน.....	128
5.23 แสดงภาษาที่ใช้พูดในครัวเรือนของประชากรตัวอย่าง.....	129
5.24 แสดงภาษาที่ใช้พูดในชุมชนไทยมุสลิม.....	129
5.25 แสดงเขตกับระดับการเป็นอิสลามในบ้านของแต่ละเขต.....	130
5.26 แสดงการย้ายถิ่นระหว่างชุมชน.....	132
5.27 แสดงเหตุผลการย้ายถิ่น.....	132

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
5.28 แสดงการสร้างมัสยิดขึ้นในชุมชน	133
5.29 แสดงทัศนคติประชากรในชุมชนต่อการมีมัสยิด	134
5.30 แสดงทัศนคติต่อผู้สร้างมัสยิดในชุมชน	134
5.31 แสดงการไปมัสยิดของประชากรตัวอย่าง	134
5.32 แสดงทัศนคติการเป็นศูนย์รวมของมัสยิดในชุมชน	135
5.33 แสดงทัศนคติการขยายตัวของชุมชน เนื่องจากมัสยิด	135
5.34 แสดงทัศนคติเกี่ยวกับการที่ชุมชนควรมีมัสยิด และมัสยิดทำให้ชุมชนขยายตัว	136
5.35 แสดงทัศนคติเกี่ยวกับชุมชนควรมีมัสยิดและสมาชิกในชุมชน เป็นผู้สร้างมัสยิด	137
5.36 แสดงทัศนคติเกี่ยวกับการที่ชุมชนควรมีมัสยิดกับมัสยิด เป็นศูนย์รวมของชุมชน	138
5.37 แสดงทัศนคติที่เห็นว่ามัสยิด เป็นศูนย์รวมของมุสลิมในชุมชน	139
5.38 แสดงความถี่ในการไปประกอบพิธีที่มีมัสยิด	141
5.39 แสดงความเคร่งศาสนาของประชากรตัวอย่าง	141
5.40 แสดงความจำเป็นในการไปประกอบพิธีศาสนาที่มีมัสยิดอื่น	142
5.41 แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง เขตกับความ เคร่งในการนับถือศาสนา	143
5.42 แสดงโครงสร้างของเพศกับความ เคร่งศาสนา	144
5.43 แสดงโครงสร้างอายุกับความ เคร่งศาสนา	145
5.44 แสดงระดับการศึกษากับความ เคร่งศาสนา	146
5.45 แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง เขตและความถี่ในการ ไปมัสยิด	147
5.46 แสดงความ เคร่งศาสนากับระดับการ เป็นอิสลามในบ้าน	148
5.47 แสดงครัวเรือนที่มีญาติแต่งงานกับผู้ไม่ได้นับถือศาสนาอิสลาม	150
5.48 แสดงทัศนคติที่มีญาติแต่งงานกับผู้ไม่ได้นับถือศาสนาอิสลาม	150
5.49 แสดงความสัมพันธ์กับบุคคลในสังคมอื่น	152
5.50 แสดงความสัมพันธ์ในระดับ เพื่อนสนิท	152

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
5.51 แสดงความจำเป็นในการเดินทางไปชุมชนอื่นในชีวิตประจำวัน.....	153
5.52 แสดงอาชีพที่เกี่ยวข้องกับชุมชนอื่น.....	153
5.53 แสดงความสัมพันธ์กับบุคคลในสังคมอื่นจำแนกตาม เขต.....	154
5.54 แสดงความเคร่งศาสนากับการมีเพื่อนสนิท.....	155
5.55 แสดงการซื้ออาหารปรุงสำเร็จ.....	156
5.56 แสดงการซื้อสิ่งของเครื่องใช้.....	157

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า	
2.1	ดัชนีค่าความใกล้เคียง.....	13
2.2	แผนที่แสดงการกระจายของกลุ่มนิกายศาสนาคริสต์ในสหรัฐอเมริกา.....	16
4.1	แผนที่แสดงการแบ่งพื้นที่เขตในกรุงเทพมหานคร.....	39
4.2	แผนที่แสดงเขตที่ตั้งมัสยิด.....	41
4.3	แผนที่แสดงการกระจายตัวของมัสยิด.....	45
4.4	แผนที่แสดงการกระจายของชุมชนไทยมุสลิมในรัศมี 5, 10 กิโลเมตร จากจุดศูนย์กลางของกรุงเทพฯ.....	53
4.5	แผนที่แสดงขนาดชุมชนตามจำนวนสำปฐุช.....	60
4.6	แผนที่แสดงอายุของชุมชนไทยมุสลิม.....	69
5.1	แผนที่แสดงชุมชนไทยมุสลิมตัวอย่าง 21 แห่ง.....	88
แผนภูมิที่		
4.1	แสดงจำนวนมัสยิดจำแนกรายเขต.....	47
4.2	แสดงจำนวนชุมชนไทยมุสลิมจำแนกรายเขต.....	61
4.3	แสดงอายุของชุมชนไทยมุสลิมจำแนกรายเขต.....	70
รูปภาพที่		
ภาคผนวก ค		
1-4	แสดงมัสยิดซึ่งมีความสัมพันธ์โดยตรงต่อการตั้งถิ่นฐาน.....	186
5-10	แสดงชุมชนของชาวไทยมุสลิมในกรุงเทพฯ.....	187
11-12	แสดงการศึกษาและการแต่งกายเพื่อศึกษาถูรอ่าน.....	188
13-14	แสดงขบวนขันหมากและเด็กไทยมุสลิมในชุมชน.....	188
15-16	แสดงลักษณะสุสานในการใช้ที่ดินของชุมชนไทยมุสลิม.....	188